

2. Context de l'actuació municipal

En les properes pàgines es desenvoluparà aquest context d'on s'ha d'emmarcar el Pla, bàsicament, per les normes legals que regeixen les competències municipals, però també el context teòric, és a dir, com es defineix la convivència al document.

2.1 Context legal: les competències

Encara que no existeix una normativa supralocal que defineixi les obligacions de l'administració local en un àmbit específic que es pugui definir com a "convivència", la Llei de Bases de Règim Local 7/85¹ defineix una sèrie de competències l'execució de les quals necessàriament han de tenir una influència en l'estat de la convivència i la interrelació entre les persones residents. Aquesta vessant convivencial queda reflectida en el preàmbul de la llei, quan defineix el municipi com el "*marco por excelencia de la convivencia civil*" i proclama que "*tanto en España como en Europa el progreso y el equilibrio social han estado asociados desde la antigüedad al esplendor de la vida urbana y al consiguiente florecimiento municipal*".

Més enllà d'aquesta presentació d'intencions, el marc competencial dels municipis està definit per l'article 25 d'aquesta llei. Entre les més destacades competències que el legislatiu atorga a l'administració local i que tenen una rellevància inqüestionable sobre la convivència hi trobem les següents:

- La **seguretat als espais públics**.
- L'**ordenació del trànsit** de vehicles i persones a les vies urbanes.
- L'**ordenació, gestió i execució de la disciplina urbanística**, així com en la promoció i gestió d'habitatges, parcs, jardins, etc. Es tracta de competències locals que estan íntimament lligades a la convivència. Així, l'habitatge com a dret bàsic de la ciutadania al que no tothom accedeix de la mateixa manera pot ser motiu de situacions conflictives a la ciutat. Per altra banda, certes planificacions urbanístiques poden provocar fragmentació urbana i l'aïllament de determinades zones de la ciutat o, pel contrari, lligar un territori que era inconnex. Habilitar zones verdes, parcs i jardins com a espais d'esbarjo que afavoreixin la trobada i la relació entre persones.
- La **protecció del medi ambient** i tractament de residus.
- La **protecció de la salubritat pública**.
- La **prestació dels serveis socials** i de promoció i reinserció social. Aquestes són competències directament lligades amb la convivència a la ciutat. Que la ciutadania tingui cobertes les necessitats socials bàsiques és un aspecte clau. Promoure el benestar social a la ciutat, especialment entre les persones més vulnerables (infants, joves i adults en

¹ Llei de Bases de Règim Local 7/1985 (modificada per la 11/1999 i 57/2003).
http://www.boe.es/aeboe/consultas/bases_datos/doc.php?id=BOE-A-1985-5392

situació d'exclusió social), així com donar l'oportunitat de promocionar-se socialment és una condició necessària per a la cohesió social.

- Generar activitats i **equipaments culturals i socials**. La seva ubicació a la ciutat, les seves característiques arquitectòniques, la distribució i funcionalitat dels espais, entre d'altres qüestions poden influenciar en les relacions socials. Els equipaments públics són espais de relació, d'intercanvi sociocultural al que qualsevol ciutadà hauria de tenir accés. Promocionar-hi l'accés de qualsevol ciutadà més enllà de la seva dificultat motora, sensitiva, o intel·lectual és una de les obligacions d'una administració local.
- La **participació en la programació de l'ensenyament** i la cooperació amb l'administració educativa. El foment de la convivència està estretament relacionat amb la tasca pedagògica de l'educació, de manera que es potenciï:
 - El respecte a la diferència en un context de diversitat i pluralitat.
 - El saber i voler compartir un conjunt de pautes, normes i valors socials.
 - El sentir-se co-responsable i co-partípic del que passi a la ciutat.

Una altra de les bases legals que sostenen conceptualment una política pública de foment de la convivència és la CARTA EUROPEA DE SALVAGUARDA DELS DRETS HUMANS A LA CIUTAT² aprovada al municipi de Saint-Denis a l'any 2000 i que, des de llavors, ha estat signada per més de cent municipis de la província de Barcelona. En aquest document programàtic la ciutat es defineix com un "espai col·lectiu que pertany a tots els seus habitants i on tenen dret a trobar les condicions per la seva realització política, social i ecològica". No obstant, aquest dret comporta també assumir deures, com el respecte a les normes bàsiques que articulen l'Estat de Dret, el respecte a llibertat individual, etc. En el seu articulat són moltes les referències que de manera directa o indirecta estan relacionades amb la convivència. Alguns exemples són:

- Totes les persones haurien de tenir dret a la ciutat, independentment de la seva nacionalitat, **sense cap discriminació pel color, edat, sexe o opció sexual, llengua, religió, opinió política, origen nacional o social o nivell d'ingressos**.
- El dret a exercir i desenvolupar **la llibertat cultural, la llibertat religiosa i la llibertat lingüística**.
- Les autoritats locals hauran de participar i fomentar el **desenvolupament i la qualitat dels serveis públics**.
- Les autoritats municipals haurien **d'afavorir la creació de xarxes i associacions de solidaritat entre ciutadans i ciutadanes**, i hauran de controlar la bona execució dels deures públics.
- Els ciutadans i ciutadanes han de gaudir del **dret a la cultura** en totes les seves expressions, manifestacions i modalitats i en cooperació amb les associacions culturals i el sector privat. Cal encoratjar el desenvolupament de la **vida cultural urbana** en el respecte de la diversitat. S'hauran de posar a la disposició dels ciutadans i ciutadanes espais públics adequats per a les activitats culturals i socials en condicions d'igualtat per a tothom.

² <http://www.diba.es/participacio/dretshumans/carta.asp>

- Els governs locals han de reconèixer el **dret dels ciutadans i ciutadanes a disposar de temps lliure** i garantir l'existència d'espais lúdics de qualitat oberts a tots els nens sense discriminació. Faria falta doncs, facilitar la participació activa en l'esport i fer possible que les instal·lacions necessàries per a la pràctica esportiva estiguin a la disposició de tots els ciutadans i ciutadanes.
- Es fa necessari contribuir també des de **l'educació** a fomentar el respecte a les diferències, contribuir a afavorir la lluita contra el sexisme, el racisme, la xenofòbia i la discriminació promovent els principis de convivència i hospitalitat.

Cal tenir en compte que existeixen algunes normatives que tot i no regular específicament la convivència a escala local tenen una incidència indirecta en el foment de la convivència ciutadana³, cadascuna des de l'àmbit que regula.

2.2 Context conceptual: definició teòrica

El concepte de **Convivència** requereix d'una definició oberta, que englobi tots els significats que sovint s'inclouen i que el converteix en un concepte certament polisèmic. En general, s'utilitza aquesta paraula per fer referència a una bona predisposició de les persones a comunicar-se i interactuar, així com a la gestió no violenta de les diferències i els conflictes que necessàriament apareixen en l'ús compartit de la ciutat. La convivència comporta interacció entre les persones, i aquesta interacció serà més enriquidora si els seus protagonistes tenen millors eines per aprofitar els beneficis que aquesta acció comporta i, a la vegada, millors eines per gestionar els possibles conflictes que en tota interacció es pot produir. La ciutat és l'escenari per antonomàsia de la interacció i la trobada al conformar-se com un espai públic on expressar-se i comunicar-se. Aquests concepte engloba tots aquells que acostumen a utilitzar-se en aquest àmbit: civisme, conflicte, respecte, diàleg, etc.

La convivència precisa per donar-se de tres elements:

- Un espai d'interacció: carrer, plaça, escola, escala de veïns, etc.
- Uns protagonistes: persones que interactuen, a nivell individual o grupal, en un procés condicionat per factors socioeconòmics, formatius, d'accés desigual a la informació, etc.
- Uns acords, unes pautes implícites (costums, convencions socials, etc.) o normes explícites (lleis, ordenances, etc.) compartides i emmarcades en uns codis socials i culturals que regulen les relacions entre persones.

La convivència és el resultat de la connexió entre aquests tres elements: un espai d'interacció, uns protagonistes i uns acords dins d'uns codis socials i culturals. Cada combinació dels tres elements redefineix cadascun d'aquests terminis: així, les interaccions que es produeixen en una escala entre veïns comporta unes expectatives de comportament i unes normes (definides per la llei de propietat horitzontal) diferents de les interaccions que es produeixen a l'escola entre professors i

- ³ Llei 10/2010, del 7 de maig, d'acollida de les persones immigrades i de les retornades a Catalunya
 - 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials
 - Llei 15/2009, del 22 de juliol, de mediació en l'àmbit del dret privat
 - Llei 2/2004, de 4 de juny, de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen una atenció especial

alumnes, on cadascú té un rol (i, consegüentment, unes expectatives de comportament) diferenciat que es regeix per un codi intern.

Davant d'aquesta combinatòria entre espais, protagonistes i pautes s'ha d'establir una sèrie de criteris per definir la *qualitat* de la convivència en una situació donada. Aquests criteris són:

- Criteri d'accessibilitat: qui pot accedir?, tothom que potencialment podria accedir ho fa? Quins podrien ser els motius perquè això no sigui així?
- Criteri de compatibilitat: són compatibles els usos dels diferents col·lectius? –tenint presents els diferents usos segons els espais i el temps del dia/setmana-, existeixen eines de gestió dels conflictes entre els usos?
- Criteri de corresponsabilitat: existeix capacitat dels col·lectius d'implicar-se en projectes comuns o de generar dinàmiques sinèrgiques entre ells?, el resultat de la seva presència supera la mera suma de individualitats?

Quan es produeix un desacord entre les expectatives dels diferents protagonistes en una interacció es pot generar un conflicte que s'ha de gestionar i que, en cas de que els protagonistes no puguin arribar a un acord, aquests haurien de disposar d'una *autoritat* a la qual recórrer perquè restableixi aquestes expectatives mitjançant les normes. Aquesta autoritat, a nivell municipal és l'administració local, l'Ajuntament.

De manera consegüent amb aquest rol d'autoritat, l'administració local té la responsabilitat de vetllar per:

- Generar espais de convivència o interacció.
- Fer-los accessibles a tothom, sense més restricció que les pròpies del seu ús, però no per raó de sexe, nacionalitat o qualsevol altre element de la diversitat social.
- Definir i publicitar les normes (implícites o explícites) bàsiques que han de regir les expectatives de comportament entre els protagonistes d'interacció en els diferents espais socials.
- *Empoderar*⁴ als agents socials de manera que tinguin eines pròpies per gestionar els possibles conflictes que es puguin generar en la interacció.
- I, en darrer termini, exercir l'autoritat i la interpretació de la norma en cas que el conflicte en una interacció pugui posar en perill la convivència entre els ciutadans i les ciutadanes.

Un altre concepte amb el qual acostuma a lligar-se la convivència és el de **Civisme**. El civisme és un element específic de la convivència i fa referència a la capacitat de les persones d'actuar de manera respectuosa en les relacions interpersonals i amb la ciutat en el seu conjunt com a espai físic. Alguns dels exemples de civisme que s'acostumen a posar fan referència a establir un tracte

⁴ *Empoderar* és una paraula que precedeix de l'anglès *empower*. L'ús modern té el seu origen als moviments pels drets socials, els quals buscaven *empoderar* als seus seguidors, és a dir, conquerir drets i, amb ells, força per prendre les seves pròpies decisions i assumir el control de la seva vida.

respectuós o utilitzar de manera correcta el mobiliari públic, i és per això que la noció de civisme porta implícit que la ciutadania esdevingui activa, responsable i compromesa amb tot allò d'interès col·lectiu.

En els discursos sobre convivència apareixen dos altres conceptes, de vegades de manera expressa i d'altres implícita. El primer d'aquests conceptes és el de **Diversitat**. La diversitat és una realitat fàctica de la nostra societat i les ciutats són l'escenari on aquesta diversitat es fa més visible i es manifesta amb major dinamisme. Seria un error, però, només tenir present la diversitat lligada a l'adscripció de les persones a determinades cultures o nacionalitats, doncs les dimensions de la diversitat són moltes més, i poden anar d'allò més ampli, lligades a categories socials com el sexe o l'edat, fins a allò més específic, lligat a el fet irreductiblement individual. En certa mesura, cal parlar de diversitats, en plural (condicionada per múltiples factors: classe social, situació familiar, socioeconòmica, orientació sexual, nivell formatiu, etc.), més que de diversitat en singular.

L'altre concepte que apareix de manera implícita és el de **Conflicte**. Quan es parla de conflicte en l'àmbit de la convivència s'acostuma a fer referència a l'existència de diferents usos de la ciutat que són viscuts com incompatibles entre sí. Quan el conflicte està generat per l'ús indegut que fa un individu determinat aquest conflicte s'esgota en si mateix i desapareix quan aquest ús indegut deixa de realitzar-se, sense connotar a un col·lectiu concret. Els conflictes lligats al concepte de civisme acostumen a tenir aquestes característiques.

Per contra, els conflictes que poden generar-se pels diferents usos que les persones realitzen de la ciutat quan una part de la ciutadania visualitza aquests usos no com a privatis d'un individu particular, sinó com a generals per a un col·lectiu al qual aquest individu pertany són més complexes de gestionar i poden reforçar els **Prejudicis**. Combatre els prejudicis, donada la seva capacitat de distorsionar les relacions interpersonals que estan en la base de la convivència, ha de ser un dels objectius d'un Pla com el que aquí es planteja.

Un dels conceptes que també vol treballar el Pla és el concepte d'**Identitat** com a generadora de ciutadania. La identitat, en tan fa referència a una comunitat que la genera, reforça vincles entre les persones, promou el reconeixement i la responsabilitat vers aquesta. Per aquesta raó és important, si es vol assolir un cert grau de convivència en una ciutat, que aquesta sigui generadora d'identitat per promoure un ús respectuós de la mateixa (civisme) i una bona predisposició en les relacions interpersonals que en el seu si es produeixen (convivència). La ciutat generadora d'identitat és constitueix en una comunitat, compatible amb les restants comunitats i identitats que conformen el conjunt de la seva ciutadania. La ciutat com identitat d'identitats; com a comunitat de comunitats és incloent respecte a les que defineixen a les persones a partir de dimensions molts diverses (característiques personals, rols socials, agrupacions voluntàries, etc.).

Finalment, sovint es planteja com un objectiu general de les administracions locals l'assoliment de la **Cohesió social**. El Consell d'Europa defineix la cohesió social com la capacitat de la societat per assegurar el benestar de tots els seus membres minimitzant les disparitats i evitant les polaritzacions. Aquest concepte està molt relacionat amb la capacitat que pugui tenir un municipi de definir-se com a comunitat, és a dir, amb la capacitat de generar relacions de proximitat, corresponsabilitat i de concernir-se mútuament entre els seus membres. En la consecució d'aquest objectiu el foment de la convivència, tal com s'ha definit, és un requisit necessari encara que no suficient, ja que d'altres dimensions com l'econòmica o la política també són imprescindibles.